

Journal of Urban Environmental Planning and Development

Vol ۲, No ۶, Summer ۲۰۲۲

p ISSN: ۲۷۸۳-۳۴۹۶ - e ISSN: ۲۲۷۸۳-۳۹۰۹

<http://juep.iaushiraz.iau.ir/>

Research Paper

Explaining Urban Landscape in the Historical Context of Cities; aesthetics, sense of place, and functionality (Case Study: Sang-e-Siyah Neighborhood, Shiraz, Iran)

Abolfazl Badahang: Ph. D. Student of Urban Planning, Amol Branch, Islamic Azad University

Hossein Kalantari Khalil Abad: Professor at ACECR, Department of Urban Planning, Amol Branch, Islamic Azad University

Keramat-Allah Ziari: Department of Human Geography and planning, faculty of geography, university of Tehran, Tehran-Iran

Received: ۲۰۲۱/۱۲/۱۲ PP ۱- ۱۶ Accepted: ۲۰۲۲/۰۱/۳۰

Abstract

Today, planning for improving the quality of landscape has become an important concern to urban administrators. In the meantime, landscape of historical contexts of the cities is of paramount importance because of their high sensitivity. Accordingly, the present research assesses landscape sustainability in historic context of Sang-e-Siyah Neighborhood, Shiraz, Iran.

In terms of objective, this study is an applied research that was performed through a descriptive-analytic research method. The required data was collected by performing library-documentary surveys and a questionnaire. Collected data was then analyzed by statistical tests in SPSS.

Research findings showed that the three dimensions (aesthetics, sense of place, and functionality) of the Sang-e-Siyah Neighborhood were found to be in good state. On average, four variables (*i.e.*, aspect ratio and spatial proportionality, color scheme and used materials, considerations for memorial monuments and tombs, and green trees) were found to be in a relatively better state than the others, as indicated by average scores between ۲,۰ and ۳, with two variables (*i.e.*, diversity and rhythm (urban furniture, etc.) and satisfaction with the green space) being in a very bad state, as shown by an average score of ۱,۰۸.

Results of the present research indicated that, since different locations in the Sang-e-Siyah Neighborhood suffered from different levels of undesirability and the highest dissatisfaction levels were associated with the functionality dimension followed by aesthetics and sense of place, any UL improvement plan must pay more attention to the functionality dimension of the historical context, of course not to oversee the other two dimensions.

Keywords: landscape, urban landscape, historical context, Sang-e-Siyah Neighborhood of Shiraz.

Citation: Abolfazl Badahang, Hossein Kalantari Khalil Abad, Keramat-Allah Ziari (۲۰۲۲): Explaining Urban Landscape in the Historical Context of Cities; aesthetics, sense of place, and functionality (Case Study: Sang-e-Siyah Neighborhood, Shiraz, Iran), Journal Research and Urban Planning, Vol ۱۲, No ۴۴, PP ۵۵- ۷۴.

Corresponding author: Abolfazl Badahang, **Email:** Vahidreza.Badahang@gmail.com **TEL:** 09175353442

Extended Abstract

Introduction:

In ۲۰۰۷, more than half of the world population lived in urban areas, and this has been projected to exceed two-thirds of the world population by ۲۰۵۰. Today, planning for improved urban landscape has become a major concern to urban managers. In the meantime, landscape of historical context of cities possesses paramount importance because of its high sensitivity. Cultural – historical core of Shiraz is a vast area of ۳۶۰ hectares that has been developed through a gradual ۱۳۰۰-year process in the heart of Shiraz. Covering an area of about ۸۰ hectares, Sang-e-Siah Neighborhood is located in the westernmost part of this historical context. This area is not only the earliest core of the preset-day city of Shiraz, but also hosts many commercial, religious, service-providing, administrative, and touristic centers of the city (Rabei and Falamaki, ۲۰۲۲:۱۹۵). Throughout time, Sang-e-Siah Neighborhood of Shiraz has evolved extensively upon the growth in local population. These evolutions have led to physical and social worn-out of this precious historical context. In this respect, the present research evaluates the landscape sustainability in the historical context of Sang-e-Siah Neighborhood in Shiraz, Iran.

Methodology:

In terms of objective, the present study is applied research that is performed through a descriptive – analytic methodology. Statistical population of the study was made up of ۶۹۸۲ residents of Sang-e-Siah Neighborhood. Applying the Cochran formula for determining sample size, a sample of ۳۶۰ individuals was selected out of the statistical population. Gathered data was analyzed in SPSS software by means of relevant tests.

Results and discussion:

Findings indicated that all factors related to “aesthetic aspects of landscape in Sang-e-Siah Neighborhood” are in undesirable state, although the extent of undesirability was not the same for all variables - i.e., some variables exhibit a relatively better situation than the others. When it came to “diversity and rhythm (urban furniture, etc.” as a variable, more than ۹۰٪ of respondents indicated very low and low

satisfaction levels, with the highest relative satisfaction level being that with “scales and spatial appropriateness” with which about ۲۳٪ of the respondents were either highly or very highly satisfied. Similar to the “aesthetic aspects of landscape”, variables related to the “sense of place of the landscape in Sang-e-Siah Neighborhood” were all evaluated as undesirable although the level of undesirability was not the same for all variables and some variables exhibited a better state than the others. Regarding the variables related to “attention to symbols incorporated into the landscape and significant visual and physical elements”, some ۷۰٪ of the respondents expressed their very low or low satisfaction level, and the highest relative satisfaction level was associated with “attention to memorial monuments and tombs in the landscape” with which about ۲۳٪ of the participants were either highly or very highly satisfied. Compared to other two dimensions, variables of the “functional dimensions of the landscape in Sang-e-Siah Neighborhood” were found to be in much more undesirable states.

Conclusion:

Urban landscape is amongst the most important factors affecting the quality of citizens’ life. The quality of landscape is determined by natural and human factors, especially urban managers and policy makers’ performance. Development of a standard urban landscape that complies with local culture can not only encourage local people toward cooperating with urban managers in improvement plans for urban landscape but also promotes the use of urban spaces, especially those like pedestrian streets, by citizens.

Given that undesirability of the urban landscape in Sang-e-Siah Neighborhood of Shiraz was not the same in all dimensions, and the participants were most dissatisfied with the functional dimension followed by aesthetic dimension and sense of place, any planning to improve the quality of urban landscape must consider all three dimensions but rather specially focus on the functional dimension as it suffers from a more critical state compared to the aesthetic dimension and sense of place.

فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری

دوره ۳، شماره ۱۲، زمستان ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۰۶۴۷-۲۹۸۱ شاپا الکترونیکی: ۱۲۰۱-۲۹۸۱

Journal Homepage: <http://juep.iaushiraz.ac.ir/>

مقاله پژوهشی

تبیین منظر در بافت تاریخی شهرها در ابعاد زیباشناختی، حس مکان و کارکردی (مطالعه موردی: محله سنگ سیاه شهر شیراز)

ابوالفضل بادآهنگ: دانشجوی دکتری شهرسازی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد آمل.

حسین کلانتری خلیل آباد: استاد جهاد دانشگاهی، گروه شهرسازی دانشگاه آزاد اسلامی واحد آمل.

کرامت اله زیاری: استاد گروه جغرافیای انسانی و برنامه ریزی، دانشکده جغرافیا، دانشگاه تهران

دریافت: ۱۴۰۰/۰۹/۲۱ صص ۱۶-۱ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۱۰

چکیده

بافت‌های تاریخی شهرها از ثروت‌های فرهنگی و تاریخی مهمی برخوردار هستند. تبیین منظر در این بافت‌ها به معنای حفظ و حراست از تاریخ، فرهنگ و هویت مردم است. با توجه به تغییرات اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی، احتمال تغییر کارکردهای فضایی در بافت‌های تاریخی شهرها وجود دارد. تبیین منظر در ابعاد کارکردی، به بهینه‌سازی استفاده از فضاهای شهری، ارتقاء کیفیت زندگی ساکنین، و تضمین استفاده موثر از این فضاها کمک می‌کند. امروزه برنامه‌ریزی جهت بهبود کیفیت منظر شهری به یکی از مهمترین دغدغه‌های مدیران شهری تبدیل شده است. در این میان منظر بافت‌های تاریخی شهرها، به جهت حساسیت بالای آن‌ها از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. در این راستا هدف پژوهش حاضر، ارزیابی منظر در بافت تاریخی محله سنگ‌سیاه شهر شیراز می‌باشد. این پژوهش از لحاظ هدف، کاربردی و از لحاظ ماهیت و روش تحقیق توصیفی-تحلیلی است که جهت جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات مورد نیاز از مطالعات کتابخانه‌ای-اسنادی و توزیع پرسشنامه بهره‌گیری شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آن بهره‌گیری شده است. یافته‌های پژوهش نشان-دهنده آن است که ابعاد سه‌گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) منظر شهری محله سنگ سیاه، از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست. و به طور میانگین ۴ متغیر (مقیاس و تناسبات فضا؛ رنگ بندی و مصالح به کار رفته؛ توجه به بناهای یادمانی و آرامگاهی در منظر و درختکاری‌ها) با میانگین‌های بین ۲/۵ تا ۳ وضعیت به مراتب مناسب‌تری دارند و متغیرهای (تنوع و ریتم (مبلمان شهری و ...) و رضایت از فضای سبز محله) با میانگین ۱/۵۸ در وضعیت بسیار نامناسبی قرار دارند. نتایج پژوهش بیانگر آن است که با توجه به اینکه میزان نامطلوبی منظر شهری محله سنگ سیاه شیراز به یک اندازه نبوده و بیشترین نارضایتی از ابتدا از بُعد کارکردی و سپس به ترتیب از ابعاد زیباشناختی و حس مکان بوده است، در برنامه‌ریزی‌های بهبود کیفیت منظر شهری، ضمن توجه به هر سه بُعد منظر شهری، باید به بعد کارکردی که در شرایط بحرانی‌تری نسبت به دو بُعد زیباشناختی و حس مکان قرار دارد، توجه ویژه‌تری نمود.

واژه‌های کلیدی: منظر، منظر شهری، بافت تاریخی، محله سنگ سیاه شیراز

استناد: بادآهنگ، ابوالفضل؛ کلانتری خلیل آباد، حسین؛ زیاری، کرامت اله (۱۴۰۳): تبیین منظر در بافت تاریخی شهرها در ابعاد زیباشناختی، حس مکان و کارکردی (مطالعه موردی: محله سنگ سیاه شهر شیراز)، فصلنامه برنامه ریزی و توسعه محیط شهری، سال ۲، شماره ۶، شیراز، صص ۱۶-۱.

نویسنده مسئول: ابوالفضل بادآهنگ پست الکترونیکی: Vahidreza.Badahang@gmail.com تلفن: ۰۹۱۷۵۳۵۳۴۴۲

مقدمه:

در سال ۲۰۰۷، بیش از نیمی از جمعیت جهان در مناطق شهری زندگی می‌کردند و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۵۰ از دو سوم فراتر رود (Yang et al, ۲۰۲۲) امروزه یکی از مهم‌ترین دغدغه‌های مدیران شهری بهبود وضعیت کیفیت زندگی شهروندان است (Komasi et al, ۲۰۲۲). روند صنعتی شدن به واسطه ظهور فضاهاى جدید، شکل، ماهیت و منظر شهرها را تحت‌الشعاع قرار داده است (Asadi & Abedini, 2023) منظر شهری به عنوان بخشی از سیمای شهر، نقش کلیدی را در ارتقای کیفیت زندگی شهری ایفا می‌کند و در صورت برخورداری از کیفیت مطلوب، می‌تواند سهم خود را در شکل دهی به پایداری اجتماعی و همبستگی های شهری به خوبی ایفا نماید. امروزه عدم رعایت شاخص‌های کیفی در اینگونه فضاها لزوم توجه بیش از پیش در این زمینه را به وضوح مشخص می‌سازد (Faraji et al, ۲۰۲۲). محتوای هر فضای شهری را کنشگران آن فضا می‌سازند که به گروه‌ها و جمع‌های مختلفی تعلق و ذهنیت متفاوتی از موقعیت‌ها و فضاها دارند. با این همه، فضای شهری به صورت بلاواسطه در ذهن معنایابی نمی‌شود (Farmahini Farahani & Sarrafi, ۲۰۲۱). به عبارتی دیگر اگر شهر به مانند یک موجود زنده فرض گردد، برای ادامه‌ی زندگی به سرزندگی و نشاط نیازمند است. شهرها با حضور مردم و فضاهاى شهری معنا پیدا می‌کنند و با حضور گسترده و مطلوب نیازمند ارتقاء سرزندگی در منظر شهری هستند (Zekavat et al, ۲۰۲۰). منظر شهری متنوع یک نیروی محرکه فرهنگی مهم برای توسعه پایدار شهری است (Lu et al, ۲۰۲۲) منظر شهری کلیت ذهنی تعامل میان انسان و محیط است که حتی پس از ترک محیط، تصویری ذهنی آن در خاطر انسان می‌ماند؛ ارتباط متقابل شخص و مکان در شکل‌گیری کیفی منظر شهر تأثیرگذار است. (Teymoorian & Mir, ۲۰۲۰). در منظر شهری هر فردی، به فراخور آزادی عمل و یا اجباری که داشته رمزگانی را تولید/ بازتولید کرده و بدین طریق در گفتمان شهر شرکت می‌نماید (Rastegar & Zhaleh et al, ۲۰۲۰). منظر شهری تاریخی به عنوان یک گونه از منظرهای فرهنگی و یک رویکرد جدید در حفاظت، دامنه حفاظت را فراتر از بناها و مجموعه های تاریخی مطرح می‌کند و جنبه های طبیعی و مصنوع شهر و حتی جنبه های ناملموس را که سبب تنوع فرهنگی می‌شوند را در بر می‌گیرد (Eshrati & Doulabi, ۲۰۲۱). دیدگاه نوین منظر به محیط و فضای زیست انسان، حاصل تغییر در نگاه سنتی و کلاسیک به رابطه انسان و محیط است. با این نگاه، رویکرد «حفاظت از مناظر شهری تاریخی» که تحت عنوان HUL شناخته می‌شود، یکی از رویکردهای نوینی بوده که جهت پاسخ‌گویی و حفاظت گسترده از منظر مراکز تاریخی شهرها ارائه شده است. تلاش این رویکرد بر آن است تا با یک نگاه مکان محور، چشم انداز حفاظت تاریخی را به کلیه ارزش های تاریخی فرهنگی که در منظر شهرهای تاریخی بروز می‌یابند، گسترش دهد (Tadayon & Abouei, 2019). بارزترین شاخصه بافت های تاریخی شهرها، میراث شهری ملموس و ناملموس ارزشمند و ظرفیت های قابل عرضه و واجد اهمیت است که مورد کم توجهی تصمیم سازان و تصمیم گیران قرار می‌گیرد (Qadri et al., ۲۰۲۴).

محلۀ سنگ سیاه یکی از محلۀ های حاشیه ای بافت قدیم است. این محلۀ از لحاظ ارتباط درون محلۀ ای وضعیت بهتری دارد و دسترسی های درجه دوم آن روشن تر است. کاربری غالب این محلۀ، کاربری مسکونی است. محلۀ سنگ سیاه، نام یکی از محلۀ های شیراز قدیم می باشد. از زمان کریم خان زند که محلات را کمتر و کوچکتر و حصار شهر را تنگ تر کردند، محلۀ درب کازرون که خود محلۀ ای جداگانه بود با این محلۀ ادغام شد و روی هم رفته به هر دو، محلۀ سنگ سیاه می گفتند. محلۀ سنگ سیاه پهنه بزرگی است در جنوب غربی بافت تاریخی که حدوداً ۸۵ هکتار مساحت دارد و در سال ۱۳۹۵، ۶۹۸۲ نفر ساکن داشته است و از اصلی ترین پهنه های ساختاری بافت تاریخی این شهر است. این محلۀ از شمال به محلۀ سرباغ و محلۀ میدان شاه، از غرب به محلۀ باروی شهر، از جنوب به دروازه کازرون و از شرق به محلۀ سردزک محدود می شده است. آرامگاه دانشمند بزرگ عمربن عثمان معروف به سیبویه در این محلۀ قرار داشته است که در یک حجره ی کوچک و متروک به وضعی نامطلوب قرار گرفته بود و بر روی قبر وی سنگی سیاه قرار داشت. در ابتدا نام این محلۀ، سنگ سیبویه بوده یعنی محلۀ ای که سنگ و قبر وی سنگ سیاه قرار داشت. ولی به مرور زمان در اثر اشتباه عوام و وجود سنگ سیاه بر روی قبر، به نام سنگ سیاه مشهور شده است (دلخواه، ۱۳۸۶). محلۀ سنگ سیاه شیراز، از قدیمی ترین محلات شهر شیراز است و دارای آثار، بناها و بافت قدیمی ارزشمند و تاریخی است که با گذشت زمان و در راستای تحولات صورت گرفته و رشد جمعیت دچار تغییرات زیادی شده است. تغییراتی که منجر به فرسودگی کالبدی و اجتماعی در این بافت ارزشمند و تاریخی گردیده است. با توجه به اهمیت این بافت تاریخی، مسالۀ اساسی پژوهش حاضر ارزیابی منظر بافت تاریخی محلۀ سنگ سیاه شهر شیراز می باشد، لذا سوال اساسی پژوهش عبارت است از اینکه "وضعیت کلی ابعاد سه گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) متغیرهای منظر شهری در محلۀ سنگ سیاه شهر شیراز چگونه است؟"

پیشینه و مبانی نظری تحقیق:

چارچوب کلی ایده شهرسازی منظر را می‌توان پارادایم مکان پایدار در نظر گرفت که در آن چهار عنصر کالبد، فعالیت، تصورات ذهنی و اکوسیستم به طور هماهنگ در مشروط ساختن و شکل‌بخشیدن به منظر شهری سهیم است. به عبارت دیگر می‌توان گفت که در حیطه منظر شهری، نقطه اوج نگرش‌های مربوط به توسعه پایدار، دهه ۱۹۸۰ میلادی است که به سه محور اصلی تقسیم‌بندی می‌شود: ۱- توجه به زیباشناختی ۲- توجه به جنبه‌های عملکردی و ۳- توجه به مسائل زیست‌محیطی (Barati et al, ۲۰۱۳) منظر شهری برای بار اول توسط توماس شارپ در ۱۹۴۸ در مطالعات آکسفورد او مطرح شد. اما برخورد بصری با منظر شهری در کار جان ناش در ابتدای قرن ۱۹ در کار ریتز در انتهای قرن ۱۹ دیده شد (Alimardani & Vaezi, ۲۰۱۹) منظر شهری فرایندی است که طی آن ساکن شهر فیزیک و کالبد شهر را در سه سطح کلان، میانی و خرد، در مواجهه با فضا، تجربه و ادراک می‌کند. در نتیجه شهر محصول فرایند تعامل انسان و مکان در دنباله‌ای به هم پیوسته از زمان است که در تجارب فضایی نمود می‌یابد و تصاویر با توجه به سطح مواجهه با شهر در فضاهای مختلف توسط ساکن شهر ساخته می‌شود. در واقع، در تعریف منظر شهری، اصالت وابسته به تجربه و ادراک ساکنین از شهر در طول زمان است (Esmaeeldokht et al, ۲۰۲۱). منظر شهری بخش مهمی از سیستم محیط زیست شهری است (Jin & Wang, ۲۰۲۱). که شامل یک چشم انداز طبیعی (به عنوان مثال، کوه ها و دریاچه ها) و مناظر مصنوعی (به عنوان مثال، راه های سبز و پارک ها) است. همانطور که چارلز والد‌هایم در منظر به عنوان شهرسازی ذکر کرده است، منظر به عنوان یک مدل و رسانه برای شهر معاصر پدیدار شده است (Waldheim, ۲۰۱۹) با پیچیدگی و تعامل خود، منظر شهری یک سیستم فضای سبز شهری را تشکیل می‌دهد و مزایایی را برای زندگی مدنی و توسعه شهری فراهم می‌کند (De Vries et al, ۲۰۰۳) در مطالعات اخیر، منظر شهری از حفاظت از اکوسیستم (Wu, ۲۰۱۴) و بهینه سازی کیفیت منظر (Van den Berg et al, ۲۰۱۴). تا سیستم های مرتبط با منظر و مورفولوژی شهری در جنبه های مختلف، از جمله برنامه ریزی فضایی (Meerow & Newell, ۲۰۱۷). گسترش یافته است. منظر شهری مقوله ای است که ناظر و کنشگر فعال در فضا آن را درک و از آن برداشت می‌کند (Ghasemisani et al, ۲۰۲۱). منظر پدیده ای است که هم ماهیت عینی و واقعی دارد و هم ماهیت ادراکی، به عبارت دیگر نوعی پدیده پیچیده که می‌توان آن را از طریق رویکردهای علمی، تجربه ذهنی و همچنین اصطلاح نظری تحلیل کرد؛ هم محصول است و هم تولید کننده محصول. درواقع منظر مکانیسم ادراک انسان از مکان را تئوریزه کرده و از مکان به عنوان وجود واحدی یاد می‌کند که دو بخش بیرونی (ماده) و درونی (ذهنی) آن قابل تفکیک نیستند. به این معنی که منظر نه صرفاً عینی و نه صرفاً ذهنی، بلکه سیار و وابسته به ادراک مخاطب است. پدیده‌ای است که به واسطه تعامل انسان با محیط به وجود می‌آید و از این رو مقوله‌ای عینی-ذهنی است. کالبد محیط وجه عینی آن و ادراک ناظر وجه ذهنی آن را تشکیل می‌دهد که دو جزء جدایی ناپذیر هستند. در واقع منظر مفهوم نوینی برای توصیف روابط فضای مادی و انسان هایی است که آن را ادراک می‌کنند و از کنار هم قرار گیری دو عنصر مستقل کالبد (ماده) و ذهن (معنا) مخاطب پدید می‌آید (Majidi et al, ۲۰۲۱) در نخستین گام، ادراک منظر شهری ادراکی محسوس است که موجب لذت، نشاط، آزردهی، ترس و سایر واکنشهای حسی آدمی می‌شود. ادراکات محسوس از منظر شهر، تنها در زمینه عناصر بصری نبوده، بلکه سر و صدای محیط، بو و سایر عوامل تاثیرگذار بر حواس انسانی نیز در شکل دهی به آن ایفای نقش می‌کنند. از سوی دیگر منظر به داده های محسوس جهان اطراف ما خلاصه نمی‌شود. بلکه پیوسته در ارتباط با ذهنیت ناظر، تشخیص می‌یابد: ذهنیتی که بیش از یک نگاه بصری معمولی است. به عبارت دیگر منظر شهری پدیداری است که تنها از طریق تجربه انسانی و در تعامل میان انسان و محیط آشکار می‌شود. این مفهوم از مفهوم فضایی و سه بعدی کالبد فراتر رفته و با لحاظ گردیدن، بعد «معنا» یک تحول چارچوبی از پارادایم «فضا» به پارادایم «مکان» دانست (Gudarzi, ۲۰۱۹) یکی از مفاهیم اصلی که در مباحث منظر شهری کمتر مورد توجه بوده است، مباحث احساس امنیت در فضاهای شهر است چرا که امنیت یکی از نیازهای اساسی انسان است که زمینه خلاقیت، فعالیت، رشد و بالندگی را برای افراد یک جامعه به وجود می‌آورد (Jamini & Komasi, ۲۰۱۶) طی دهه ۱۹۹۰ م. «جغرافیای فرهنگی» با گذار از مطالعه سیر تکوینی الگوها و نمادهای عینی فرهنگ و پرداختن به معانی و ارزش های واقع در لایه های زیرین و پنهان آن، موجب شد تا «رویکرد منظر» علاوه بر میراث ملموس، میراث ناملموس را نیز دربرگیرد. این رویکرد در «توصیه نامه ۱۹۹۰ شورای اروپا درباره «حفاظت یکپارچه از نواحی منظر فرهنگی» قابل مشاهده است. در این سند، ضمن تأکید بر «حفاظت از منظر به عنوان عاملی جهت حفظ خاطره قومی و هویت فرهنگی جوامع بشری»، به منظور حراست از منافع فرهنگی، زیبایی شناختی، زیست محیطی، اقتصادی و اجتماعی سرزمین، بر لزوم توسعه راهبردهایی برای یکپارچه کردن مدیریت تحولات و محافظت از نواحی منظر فرهنگی» به عنوان بخشی از سیاستی جامع برای کلیت منظر» اشاره شده است (Jafarpour et al, ۲۰۲۰) منظر در تعاریف همواره وابسته به دو عنصر اصلی بوده است که با حذف هر یک، فهم منظر دچار مشکل می‌شود؛ اول محیطی است که انسان را در بر می‌گیرد و دوم انسان است که در صدد درک و ارتباط با محیط بدان ورود می‌کند و در طول زمان در ذهن خود تصویر سازی می‌کند. از این رو دانستن این نکته ضروری است که

منتظر موجودی است زنده و پویا که از یک سو متأثر از انسان و نحوه ارتباط او با محیط است و از سوی دیگر تداعی خاطراتی است که در زمان های طولانی در بستر محیط روی داده و بر ارتباط انسان و منظر تأثیر گذاشته و به دنبال آن، فرهنگ و تمدن آدمیان را تغییر داده است (Vahidzadegan & Zangiabadi, 2019). اگر چه گنجانده شدن منظر فرهنگی در راهنمای عملیاتی یونسکو گامی مهم در بازشناخت آن بوده است اما هنوز با چالش های بنیادینی روبروست که ریشه در پیچیدگی ذاتی مفهوم منظر و فرهنگ دارد. بازشناخت فرهنگ به عنوان یکی بنیان های اصلی شکل گیری و ادامه حیات منظرهای فرهنگی در چارچوب نظری این مفهوم، یکی از گام های آغازین حفاظت یک منظر فرهنگی است. در چارچوب نظری این مفهوم، مجاری چهارگانه شناخت نسبت به اکوسیستم، دانش بومی، مذهب، عرفان، و فلسفه زندگی روزمره به عنوان چهار مؤلفه اصلی شکل دهنده به فرهنگ معرفی شده است. منظر شهری تاریخی محصول یک فرایند تاریخی است. فرآیندی که خود محصول شناخت نسبت به اکوسیستم کل در بستر یک خرد اکوسیستم است که از مجاری چهارگانه شناخت شامل علم، مذهب، عرفان، و فلسفه به دست آمده است. اهمیت و ضرورت داشتن نگاهی کل نگر مبتنی بر دو بنیان اصلی فرهنگ و طبیعت و زیربنای های چهارگانه فرهنگ از آن روست که شهر به مثابه یک کل یکپارچه در تعامل پایدار با بستر طبیعی آن در گذر زمان مورد مذاقه و شناخت قرار گیرد و در پی آن برنامه ریزی برای حفاظت آن بتواند حفاظت جامع منجر شد (Eshrati & Doulabi, ۲۰۲۱). سنگ محک جنبش منظر، آثار و نوشته های علمی جغرافیدانان فرهنگی بود که برای دهه ها نقش محوری منظر را در درک مردم از مکان، معنی مکان و ارزش هایی که به عنوان محوری برای اخلاق حفاظتی در نظر گرفته می شوند، درک کرده بودند (Taylor, ۲۰۱۸). مطالعات زیادی را در مورد الگوی منظر شهری انجام داده اند (Deng et al, ۲۰۲۲; Fan et al, ۲۰۲۱). که فرآیند توسعه را از ایستا به پویا، از شناخت تا اکتشاف و از توصیف تا تحلیل نشان می دهد (Li et al, ۲۰۱۸; Megahed et al, ۲۰۱۵). امروزه روش های سنتی مدیریت شهری، دیگر جوابگوی نیازهای شهروندان در عصر جدید نیست (Aliakbari & Komasi, ۲۰۱۸) و در این راستا جهت بهبود وضعیت منظر شهری و شناسایی انتظارات واقعی شهروندان از منظر شهری، پژوهش های بسیاری به بررسی منظر شهری پرداخته اند از جمله: محمدی و رضازاده (۱۳۹۸) در پژوهشی با هدف بررسی عوامل مؤثر بر روند بافت زدایی از منظر شهری و تبدیل نشانه ها در این متن به نشانه های کارکردی کلان شهر کرج پرداخته اند. نتایج آنان نشان می دهد تکیه بر ابعاد کارکردی و نمادین و وجوه اقتصادی یا سیاسی، زمینه ی ظهور عناصر کالبدی را در منظر شهر فراهم آورده است که بدون هیچ هم آوایی با سایر لایه های متنی در منظر شهر، خوانش آن را با معضلاتی روبه رو کرده است (Mohammadi & Rezazadeh, ۲۰۲۰). کاغذلو و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با هدف ارزیابی ابعاد کیفیت فضاهای شهری (با تأکید بر منظر شهری)، در شهر رامیان واقع در استان گلستان پرداخته اند و به این نتیجه رسیده اند که کیفیت های بصری نقش غیرقابل انکاری در ارتقای پیاده مداری در فضاهای عمومی دارد (با توجه به اینکه عامل اول شناسایی شده عامل کالبدی-بصری، اجتماعی و زیست محیطی و شامل ابعاد زیبایی شناختی و کارکردی نظیر: وضعیت مبلمان شهری، فضای سبز و پارک، وضعیت بناهای خاص فرهنگی مانند نمایشگاه ها، وضعیت فضاهای گردشگری است). بهره گیری از عوامل یاد شده، می تواند به عنوان راهکاری عمده جهت خلق فضاهای شهری پیاده مدار تلقی گردد (Kaghazadlou et al, ۲۰۲۰). مجیدی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی با هدف بررسی ارتباط نظری میان مفهوم منظر به عنوان مفهومی وابسته به مخاطب و مفهوم مشارکت، جهت لزوم و به کارگیری آن در تولید پروژه های شهری جهت افزایش کیفیت و رضایتمندی مخاطب از این پروژه ها، ابتدا مفاهیم اصلی پژوهش (مشارکت و منظر) را بررسی نموده و سپس با استفاده از قیاس و استدلال منطقی، به بررسی ارتباط میان مشارکت و منظر و تعریف این پژوهش از مشارکت مورد نظر در منظر پرداخته شده است. نتایج آنان نشان می دهد در تعریف منظر ادراک مخاطب مهمترین و اساسی ترین رکن است، بنابراین تعریف منظر تعریفی اساسا از پایین به بالا و از نگاه مخاطب است. همین دیدگاه، اصلی ترین ظرفیت منظر در تحقق مشارکت را تبیین می کند، زیرا تعریف مشارکت نیز از دیدگاهی مردم محور نشأت می گیرد. در درجات بعدی مواردی چون تأثیرگذاری و تأثیرپذیری مستمر مخاطب از منظر، نقش فعالانه او در ساخت منظر و در نهایت منظر به مثابه موجودیتی دموکراتیک، اجتماعی و وابسته به مردم، از ظرفیت های دیگر منظر است که ارتباط آن را با مفهوم مشارکت نشان می دهد. در نهایت می توان گفت در صورتی که پروژه های شهری با رویکرد منظرین ساخته شوند، به دلیل اینکه ناگزیر به شناخت ذهن مردم هستند، مشارکت حداکثری تأمین شده و اساسا مشارکت مفهومی نهفته در منظر است (Majidi et al, ۲۰۲۱). جعفرپورناصر و همکاران (۱۳۹۹) در پژوهشی با عنوان "رویکرد منظر شهری تاریخی ابزاری جدید برای مدیریت میراث شهری" با استفاده از تکنیک تحلیل محتوای کیفی، با پرداختن به «مفهوم» و «رویکرد HUL» در قالب مفاد «توصیه نامه ۲۰۱۱ یونسکو»، به چپستی HUL و چگونگی کاربست سیاست ها و ابزارهای پیشنهادی آن در مدیریت میراث شهری، پرداخته اند.

پژوهشگران ابعاد مختلفی از منظر شهری را مورد مطالعه قرار داده اند که با توجه به ویژگی های طبیعی و انسانی محله سنگ سیاه شیراز در این پژوهش با نظر کارشناسان مرتبط ب موضوع ۱۸ متغیر شناسایی شده است جدول (۱).

جدول (۱): متغیرهای تأثیرگذار بر منظر شهری

متغیرها	رفرنس
تنوع و ریتم (میلان شهری و ...)	Jim & Chen, ۲۰۰۹; Yang et al., ۲۰۲۳
تقارن به کار رفته در منظر	Haunert, ۲۰۱۲
نورپردازی	Lin et al., ۲۰۲۳
اشکال هندسی به کار رفته در منظر	Haunert, ۲۰۱۲
مقیاس و تناسبات فضا	Jim & Chen, ۲۰۰۹; Yang et al., ۲۰۲۳
رنگ بندی و مصالح به کار رفته	Senevirathne et al., ۲۰۲۱
ویژگی های تاریخی و فرهنگی در زیباسازی منظر	Zhang et al., ۲۰۲۳
توجه به بناهای یادمانی و آرامگاهی در منظر	Ortiz et al., ۲۰۱۴; Briard et al., ۲۰۲۳
توجه به نمادها و نشانه های به کار رفته در منظر	Ortiz et al., ۲۰۱۴; Briard et al., ۲۰۲۳
توجه به عناصر شاخص بصری و کالبدی	Ortiz et al., ۲۰۱۴; Briard et al., ۲۰۲۳
کیفیت پوشش گیاهی	Qi et al., ۲۰۲۳; Han et al., ۲۰۲۳
رضایت از فضای سبز محله	Qi et al., ۲۰۲۳
درختکاری ها	Masnavi et al., ۲۰۲۲; Qi et al., ۲۰۲۳
نمای ساختمان (مصالح، رنگ، فرم پنجره ها و ..)	Senevirathne et al., ۲۰۲۱
میلان و تجهیزات شهری	Bulduk, ۲۰۱۲; Rhoads et al., ۲۰۲۳
کف سازی و پیاده روها	Bulduk, ۲۰۱۲; Rhoads et al., ۲۰۲۳
هنرهای خیابانی (دیوارنگاری و ...)	Jim & Chen, ۲۰۰۹; Yang et al., ۲۰۲۳

منبع: یافته های کتابخانه ای نویسندگان، ۱۴۰۲

روش تحقیق و شناخت محدوده:

محله سنگ سیاه واقع در پهنه جنوب غربی بافت تاریخی شهر شیراز با جمعیتی بالغ بر ۶۹۸۲ نفر در قالب هزار و ۸۸۷ خانوار طی دهه های اخیر توسعه شهری با مشکلات عدیده اجتماعی روبه رو بوده است. محله سنگ سیاه پهنه بزرگی است در جنوب غربی بافت تاریخی که حدوداً ۳۱ هکتار ساخت دارد و از اصلی ترین پهنه های ساختاری بافت تاریخی این شهر است. این محله از شمال به محله سرباغ و محله میدان شاه، از غرب به محله باروی شهر، از جنوب به دروازه کازرون و از شرق به محله سردزک محدود می شده است. آرامگاه دانشمندزرگ عمربون عثمان معروف به سیبویه در این محله قرار داشته است که در یک حجره ی کوچک و متروک به وضعی نامطلوب قرار گرفته ابود و بر روی قبر وی سنگی سیاه قرار داشت. در ابتدا نام این محله، سنگ سیبویه بوده یعنی محله ای که سنگ وقبر وی سنگ سیاه قرار داشت. ولی به مرور زمان در اثر اشتباه عوام و وجود سنگ سیاه بر روی قبر، به نام سنگ سیاه مشهور شده است شکل (۱) پژوهش حاضر از لحاظ هدف، کاربری و از لحاظ ماهیت و روش تحقیق، توصیفی- تحلیلی است. جامعه آماری پژوهش حاضر را ۶۹۸۲ نفر شهروند ساکن در محله سنگ سیاه تشکیل داده است که با استفاده از فرمول تعیین حجم نمونه کوکران، تعداد ۳۶۰ نفر به عنوان حجم نمونه در نظر گرفته شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده های جمع آوری شده، از نرم افزار SPSS و آزمون های آن بهره گیری شده است.

شکل ۱- موقعیت محله سنگ سیاه در بافت تاریخی

بحث و یافته‌ها:

بر اساس داده‌های بدست آمده، (۶۰) درصد پاسخ‌دهندگان را مردان و (۴۰) درصد پاسخ‌دهندگان را زنان تشکیل داده‌اند، بالا بودن درصد نمونه مردان نسبت به زنان به دلیل در دسترس بودن و تمایل داشتن تعداد بیشتری از مردان نسبت به زنان در پاسخگویی به سؤالات پرسشنامه‌ها بوده است. جدول (۱)

جدول ۱- ویژگی توزیع پاسخگویان محله سنگ سیاه شیراز از لحاظ جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد
مرد	۲۱۶	۶۰٪
زن	۱۴۴	۴۰٪
مجموع	۳۶۰	۱۰۰٪

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

یافته‌های حاصل از بررسی‌های میدانی بیانگر آن است که بیشترین تعداد پاسخگویان، با (۵۰) درصد را گروه سنی (۳) تشکیل داده‌اند و کم‌ترین تعداد شرکت‌کنندگان را گروه‌های سنی ۵۰ ساله به بالا با (۱۰) درصد تشکیل داده‌اند جدول (۲).

جدول ۲- ویژگی توزیع پاسخگویان محله سنگ سیاه شیراز از لحاظ سن

گروه‌های سنی	فراوانی	درصد
۳۰-۱۸	۷۲	۲۰٪
۴۰-۳۱	۱۸۰	۵۰٪
۵۰-۴۱	۷۲	۲۰٪
۵۰ و بیشتر	۳۶	۱۰٪
مجموع	۳۶۰	۱۰۰٪

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

در این بخش داده‌های مربوط به میزان تحصیلات پاسخگویان مورد بررسی قرار گرفته است. همان طوری که در جدول (۳) قابل مشاهده است تحصیلات بیشتر افراد شرکت‌کننده در پژوهش حاضر با ۵۰ درصد مقاطع دیپلم و کم‌ترین آن‌ها را تحصیلات کارشناسی با ۱۰ درصد تشکیل داده‌اند.

جدول ۳- ویژگی توزیع پاسخگویان محله سنگ سیاه شیراز از لحاظ تحصیلات

میزان تحصیلات	فراوانی	درصد
زیر دیپلم	۷۲	۲۰
دیپلم	۱۸۰	۵۰
فوق دیپلم	۷۲	۲۰
کارشناسی	۳۶	۱۰
مجموع	۳۶۰	۱۰۰٪

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

با توجه به یافته‌های جدول (۴)، بیشترین میزان پاسخگویان را گروه با درآمد ۵-۱۰ میلیون تومان با ۴۰ درصد پاسخگویان تشکیل داده و کمترین آن را گروه با درآمد ماهیانه بیشتر از ۱۵ میلیون تومان با ۱۰ درصد تشکیل داده است.

جدول ۴- ویژگی توزیع پاسخگویان محله سنگ سیاه شیراز از لحاظ درآمد

میزان درآمد (تومان)	فراوانی	درصد
کمتر از ۵ میلیون	۱۰۸	۳۰٪
۵ تا ۱۰ میلیون	۱۴۴	۴۰٪
۱۵ تا ۱۰ میلیون	۷۲	۲۰٪

۱۵ میلیون و بیشتر	۳۶	۱۰٪
مجموع	۳۶۰	۱۰۰٪

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

بیش از ۷۰ درصد پاسخگویان سابقه سکونت بیش از ۱۰ سال را داشته اند و کمتر از ۱۰ درصد آنان سابقه کمتر از ۵ سال زندگی در محله را داشته اند (جدول ۵)

جدول ۵- ویژگی توزیع پاسخگویان محله سنگ سیاه شیراز از لحاظ سابقه سکونت

سابقه سکونت	فراوانی	درصد
کمتر از ۵ سال	۳۶	۱۰٪
۵ تا ۱۰ سال	۷۲	۲۰٪
۱۰ سال و بیشتر	۲۵۲	۷۰٪
مجموع	۳۶۰	۱۰۰٪

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

یافته های حاصل بیانگر آن است که از میان متغیرهای مربوط به "ابعاد زیباشناختی منظر محله سنگ سیاه" همه عوامل در وضعیت نامطلوبی می باشند، اما این وضعیت برای همه ی متغیرها به یک اندازه نمی باشد و برخی از متغیرها وضعیت به نسبت مناسبتری دارند. در متغیر "تنوع و ریتم (مبلمان شهری و ...)" بیش از ۹۰ درصد پاسخگویان رضایت بسیار کم و کم داشته اند و بیشترین رضایت نسبی مربوط به "مقیاس و تناسبات فضا" است که حدود ۲۳ درصد رضایت زیاد و بسیار زیاد داشته اند. تنوع و ریتم دو عنصر اساسی در تداخل بافت های شهری هستند که به طراحی و کیفیت منظر شهری تأثیر زیادی می گذارند. این دو عنصر به شکل مستقیم و غیرمستقیم در تجربه زیبایی و کیفیت حسی منظر شهری تأثیر می گذارند: تنوع: تنوع در منظر شهری به معنای وجود تنوعیت در اجزای شهری مانند ساختمان ها، فضاها، محوطه ها، و اجزای دیگر است. تنوع معمولاً به ایجاد جذابیت و جذابیت در منظر شهری کمک می کند. این تنوع می تواند به شکل معماری متنوع، تنوع در استفاده از فضاها، و تنوع در مواد و اجزای مورد استفاده در طراحی منظر ظاهر شود. تنوع در منظر شهری باعث ایجاد احساس برنامه ریزی و زندگی پویا در شهر می شود. ریتم: ریتم در منظر شهری به تکرار الگوها، فرمها، و عناصر معماری و طبیعی اشاره دارد. این تکرارها و الگوها به شکل مستقیم و غیرمستقیم به کیفیت و احساس حرکت و پویایی در منظر شهری کمک می کنند. ریتم می تواند به شکل تکراری شدن المان های معماری، پترن ها در فضاها، و الگوهای ترتیب بندی در فضاهای باز اظهار شود. این الگوها و تکرارها معمولاً به ایجاد حس هماهنگی و ترتیب در منظر شهری کمک می کنند و می توانند به تعادل و سازگاری منظر شهری کمک کنند. با ترکیب تنوع و ریتم در طراحی منظر شهری، می توان کیفیت و زیبایی منظر شهری را ارتقا داده و به تجربه حسی و زیبایی منظر شهری عمیق تر و بیشتری برای ساکنین فراهم کرد. این دو عنصر به عنوان اجزای اساسی در طراحی و مدیریت منظر شهری می توانند به ایجاد یک محیط شهری پویا، زیبا و پایدار کمک کنند (جدول ۶).

جدول ۶- بررسی توصیفی ابعاد زیباشناختی منظر محله سنگ سیاه شیراز

ابعاد زیباشناختی منظر محله سنگ سیاه		بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد	
		تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
تنوع و ریتم (مبلمان شهری و ...)		۱۹۹	۵۵/۳	۱۳۴	۳۷/۲	۱۳	۳/۶	۹	۲/۵	۵	۱/۴
تقارن به کار رفته در منظر محله سنگ سیاه		۱۰۵	۲۹/۲	۱۴۲	۳۹/۴	۳۶	۱۰	۷۱	۱۹/۷	۶	۱/۷
نورپردازی		۱۳۸	۳۸/۳	۱۶۸	۴۶/۷	۳۶	۱۰	۸	۲/۲	۱۰	۲/۸
اشکال هندسی به کار رفته در منظر		۱۴۰	۳۸/۹	۱۷۱	۴۷/۵	۱۰	۲/۸	۳۶	۱۰	۳	۰/۸
مقیاس و تناسبات فضا		۳۴	۹/۴	۱۰۰	۲۷/۸	۱۴۲	۳۹/۴	۷۱	۱۹/۷	۱۳	۳/۶
رنگ بندی و مصالح به کار رفته		۷۰	۱۹/۴	۷۰	۱۹/۴	۱۷۷	۴۹/۲	۳۵	۹/۷	۸	۲/۲

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

جدول (۷) مربوط به متغیرهای " ابعاد حس مکان منظر محله سنگ سیاه " شهر شیراز است. یافته‌های حاصل بیانگر آن است که متغیرهای " ابعاد حس مکان منظر محله سنگ سیاه " نیز مانند بعد " زیباشناختی منظر " در وضعیت نامطلوبی می‌باشند، اما این وضعیت برای همه‌ی متغیرها به یک اندازه نمی‌باشد و برخی از متغیرها وضعیت به نسبت مناسبتری دارند. در متغیرهای " توجه به نمادها و نشانه‌های به کار رفته در منظر و توجه به عناصر شاخص بصری و کالبدی " حدود ۷۰ درصد پاسخگویان رضایت بسیار کم و کم داشته‌اند و بیشترین رضایت نسبی مربوط به " توجه به بناهای یادمانی و آرامگاهی در منظر " است که حدود ۲۳ درصد رضایت زیاد و بسیار زیاد داشته‌اند. توجه به نمادها و نشانه‌های به کار رفته در منظر و همچنین عناصر شاخص بصری و کالبدی در کیفیت منظر، دو عامل اساسی در طراحی و ارتقاء منظر شهری هستند. این دو عنصر هر کدام از جنبه‌های مختلفی به تأثیر کیفیت منظر شهری می‌پردازند: نمادها و نشانه‌ها: نمادها و نشانه‌ها در منظر شهری به شکل عناصری مانند پیکان‌های راهنمایی، نمایندگی از ارزش‌ها، تاریخ و فرهنگ، و هویت مکانی شهر استفاده می‌شوند. توجه به این نمادها و نشانه‌ها به عنوان جزء‌ی از کیفیت منظر شهری، به ایجاد ارتباط بین ساکنان و مکان، ایجاد حس اعتبار و ارزش، و تقویت ارتباط با محیط زندگی کمک می‌کند. عناصر شاخص بصری و کالبدی: عناصر شاخص بصری و کالبدی شامل اجزایی مانند معماری، فضاها، فرم‌ها، الگوها، رنگ‌ها، و بافت‌های شهری هستند که تأثیر زیادی بر جذابیت و کیفیت منظر شهری دارند. طراحی مناسب این عناصر و توجه به توازن، هماهنگی و همبستگی آنها در منظر شهری، به ارتقاء زیبایی و کیفیت منظر شهری کمک می‌کند و به ساکنین احساس رفاه و آرامش می‌دهد. ترکیب این دو عنصر، به ایجاد یک منظر شهری کامل و جذاب کمک می‌کند. نمادها و نشانه‌ها به عنوان عناصر ارتباطی و ارزش‌هایی که شهروندان با آنها هویت مکانی خود را تعیین می‌کنند، و عناصر شاخص بصری و کالبدی به عنوان عناصر زیبایی و جذابی که به منظر شهری اعطا می‌شود، بهبود کیفیت و تجربه زندگی در شهر را ارتقا می‌دهند.

جدول ۷- بررسی توصیفی ابعاد حس مکان منظر محله سنگ سیاه شیراز

ابعاد حس مکان منظر محله سنگ سیاه									
بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد	
تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۱۴۰	۳۸/۹	۷۰	۱۹/۴	۱۰۵	۲۹/۲	۳۶	۱۰	۹	۲/۵
۷۱	۱۹/۷	۷۰	۱۹/۴	۱۳۸	۳۸/۳	۶۸	۱۸/۹	۱۳	۳/۶
۶۹	۱۹/۲	۱۷۲	۴۷/۸	۱۰۵	۲۹/۲	۷	۱/۹	۷	۱/۹
۱۰۴	۲۸/۹	۱۴۲	۳۹/۴	۷۰	۱۹/۴	۹	۲/۵	۳۵	۹/۷

منبع: یافته‌های پژوهش، ۱۴۰۲

در جدول (۸) به توصیف متغیرهای " ابعاد کارکردی منظر محله سنگ سیاه " شهر شیراز پرداخته شده است. متغیرهای این بعد از منظر شهری محله سنگ سیاه، نسبت به دو بعد دیگر در وضعیت به مراتب نامطلوبتری قرار دارد. با توجه به اهمیت این بعد از منظر شهری، که تأثیر مستقیم بر زندگی شهروندان ساکن در محله سنگ سیاه دارد؛ بهبود وضعیت وضعیت متغیرهای این بعد از منظر شهری، می‌تواند متغیرهای ابعاد " زیباشناختی منظر و حس مکان منظر " را بهبود بخشد. فضای سبز یکی از عناصر اساسی و بسیار مهم در کیفیت منظر شهری است و تأثیر زیادی بر زیبایی و کیفیت زندگی شهروندان دارد. در زیر تأثیرات و نقش فضای سبز در کیفیت منظر شهری را بررسی می‌کنیم: بهبود زیبایی و طراحی منظر: فضای سبز با ایجاد رنگ‌ها، فرم‌ها و جلوه‌های طبیعی، بهبود زیبایی و طراحی منظر شهری را ارتقا می‌دهد. درختان، گیاهان، گل‌ها و مراتع نقاطی از زیبایی طبیعی را به منظر شهری اضافه می‌کنند که به چشم می‌آید و جذابیت ویژه‌ای به آن می‌بخشند. فراهم کردن فضاهای تفریحی و تفکر: فضای سبز به عنوان فضایی برای تفریح و استراحت شهروندان عمل می‌کند. پارک‌ها، باغ‌ها، بلوارها و فضاهای سبز دیگر مکان‌هایی هستند که شهروندان می‌توانند در آنها از طبیعت لذت ببرند، و این فضاها برای فعالیت‌های ورزشی، پیک نیک، پیاده‌روی و دیگر فعالیت‌های اجتماعی بسیار مناسبند. بهبود کیفیت هوا و کاهش آلودگی: درختان و گیاهان فضای سبز را به یک محل پاک و خنک تبدیل می‌کنند. آنها دی‌اکسید کربن را جذب می‌کنند و اکسیژن را آزاد می‌کنند، که باعث بهبود کیفیت هوا و کاهش آلودگی هوا می‌شود.

جدول ۸- بررسی توصیفی ابعاد کارکردی منظر محله سنگ سیاه شیراز

بسیار کم		کم		متوسط		زیاد		بسیار زیاد		ابعاد کارکردی منظر محله سنگ سیاه
درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	
۲۰۷	۵۷/۵	۱۰۶	۲۹/۴	۷	۱/۹	۳۵	۹/۷	۵	۱/۴	توجه به کیفیت پوشش گیاهی
۲۳۳	۶۴/۷	۷۲	۲۰	۳۵	۹/۷	۱۳	۳/۶	۷	۱/۹	رضایت از فضای سبز محله
۳۵	۹/۷	۱۰۷	۲۹/۷	۱۷۵	۴۸/۶	۳۵	۹/۷	۸	۲/۲	درختکاری‌ها
۱۶۹	۴۶/۹	۱۴۱	۳۹/۲	۳۴	۹/۴	۸	۲/۲	۸	۲/۲	نمای ساختمان (مصالح، رنگ، فرم پنجره ها و ...)
۱۵۳	۴۲/۵	۱۳۹	۳۸/۶	۳۶	۱۰	۱۸	۵	۱۴	۳/۹	مبلمان و تجهیزات شهری (نیمکت، سطل زباله، آبخوری و ...)
۶۷	۱۸/۶	۱۰۷	۲۹/۷	۱۷۲	۴۷/۸	۹	۲/۵	۵	۱/۴	کف‌سازی و پیاده روها
۹۰	۲۵	۲۱۴	۵۹/۴	۳۶	۱۰	۱۴	۳/۹	۶	۱/۷	هنرهای خیابانی (دیوارنگاری و ...)

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

جهت بررسی میزان رضایت شهروندان از کیفیت ابعاد سه گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) منظر شهری محله سنگ سیاه، از آزمون پارامتریک تی (t) تک نمونه‌ای استفاده شده است. نتایج حاصله بیانگر آن است که در سطح خطای ۰/۰۵، چون سطح معناداری (sig)، (۰/۰۰۰) و کمتر از ۰/۰۵ به دست آمده است (Sig < ۰/۰۵)، لذا یافته‌های حاصله معنادار است جدول (۹). و با توجه به محاسبات به دست آمده می‌توان بیان نمود که ابعاد سه گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) منظر شهری محله سنگ سیاه، از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست. جداول (۱۰) و (۱۱) بیانگر وضعیت کلی ابعاد سه گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) متغیرهای منظر شهری در محله سنگ سیاه شهر شیراز است. همانگونه که قابل مشاهده است تمامی متغیرها در ابعاد سه گانه در وضعیت نامطلوب و کمتر از حد میانگین ۳ می‌باشند. اما به طور میانگین ۴ متغیر (مقیاس و تناسبات فضا؛ رنگ بندی و مصالح به کار رفته؛ توجه به بناهای یادمانی و آرامگاهی در منظر و درختکاری‌ها) با میانگین‌های بین ۲/۵ تا ۳ وضعیت به مراتب مناسب‌تری دارند و متغیرهای (تنوع و ریتم (مبلمان شهری و ...) و رضایت از فضای سبز محله) با میانگین ۱/۵۸ در وضعیت بسیار نامناسبی قرار دارند. با توجه به اهمیت هر کدام از متغیرهای هر بُعد، بهبود وضعیت هر کدام از متغیرها، ضمن بهبود وضعیت کلی آن بُعد، بر متغیرهای سایر ابعاد نیز تأثیر گذار است و سبب بهبود وضعیت آن‌ها خواهد شد.

جدول ۹- آزمون تی (t) تک نمونه‌ای از بررسی وضعیت کلی ابعاد سه گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) متغیرهای منظر شهری در محله سنگ سیاه شهر شیراز

آزمون t یک نمونه‌ای						
متغیرها	مقدار t	Df	Sig. (۲-tailed)	انحراف از میانگین	۹۵٪ Confidence Interval of the Difference	
					حد پایین	حد بالا
V۱	-۳۳/۹۲۹	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۴۲۵	-۱/۵۱	-۱/۳۴
V۲	-۱۲/۵۸۰	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۴۷	-۰/۵۶	-۰/۶۳
V۳	-۲۴/۵۰۹	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۱۵۶	-۱/۲۵	-۱/۰۶
V۴	-۲۳/۰۳۷	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۱۳۶	-۱/۲۳	-۱/۰۴
V۵	-۳/۸۱۷	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۱۹۷	-۰/۳۰	-۰/۱۰
V۶	-۸/۵۲۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۴۴۲	-۰/۵۴	-۰/۳۴
V۷	-۱۳/۸۰۳	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۳۲	-۰/۹۴	-۰/۷۱
V۸	-۵/۶۴۸	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۳۲۸	-۰/۴۴	-۰/۲۱
V۹	-۱۸/۲۱۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۸۰۳	-۰/۸۹	-۰/۷۲

۷۱۰	-۱۲/۰۶۷	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۷۵۳	-۰/۸۸	-۰/۶۳
۷۱۱	-۲۴/۹۲۲	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۳۱۹	-۱/۴۲	-۱/۲۲
۷۱۲	-۲۸/۵۴۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۴۱۹	-۱/۵۲	-۱/۳۲
۷۱۳	-۷/۶۵۹	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۳۵۰	-۰/۴۴	-۰/۲۶
۷۱۴	-۲۷/۰۶۱	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۲۶۴	-۱/۳۶	-۱/۱۷
۷۱۵	-۲۰/۳۶۶	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۱۰۸	-۱/۲۲	-۱/۰۰
۷۱۶	-۱۳/۵۶۵	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۰/۶۱۷	-۰/۷۱	-۰/۵۳
۷۱۷	-۲۳/۹۳۰	۳۵۹	۰/۰۰۰	-۱/۰۲۲	-۱/۱۱	-۰/۹۴

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

جدول ۱۰- بررسی وضعیت کلی ابعاد سه گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) متغیرهای منظر شهری در محله سنگ سیاه شهر شیراز به تفکیک متغیرها

آزمون t یک نمونه ای				
متغیرها	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
۷۱	۳۶۰	۱/۵۸	۰/۷۹۷	۰/۰۴۲
۷۲	۳۶۰	۲/۲۵	۱/۱۲۷	۰/۰۵۹
۷۳	۳۶۰	۱/۸۴	۰/۸۹۵	۰/۰۴۷
۷۴	۳۶۰	۱/۸۶	۰/۹۳۶	۰/۰۴۹
۷۵	۳۶۰	۲/۸۰	۰/۹۸۰	۰/۰۵۲
۷۶	۳۶۰	۲/۵۶	۰/۹۸۳	۰/۰۵۲
۷۷	۳۶۰	۲/۱۸	۱/۱۳۰	۰/۰۶۰
۷۸	۳۶۰	۲/۶۷	۱/۱۰۱	۰/۰۵۸
۷۹	۳۶۰	۲/۲۰	۰/۸۳۶	۰/۰۴۴
۷۱۰	۳۶۰	۲/۲۵	۱/۱۸۴	۰/۰۶۲
۷۱۱	۳۶۰	۱/۶۸	۱/۰۰۵	۰/۰۵۳
۷۱۲	۳۶۰	۱/۵۸	۰/۹۴۴	۰/۰۵۰
۷۱۳	۳۶۰	۲/۶۵	۰/۸۶۷	۰/۰۴۶
۷۱۴	۳۶۰	۱/۷۴	۰/۸۸۶	۰/۰۴۷
۷۱۵	۳۶۰	۱/۸۹	۱/۰۳۳	۰/۰۵۴
۷۱۶	۳۶۰	۲/۳۸	۰/۸۶۳	۰/۰۴۵
۷۱۷	۳۶۰	۱/۹۸	۰/۸۱۰	۰/۰۴۳

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

جدول ۱۱- بررسی وضعیت کلی ابعاد سه گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) منظر شهری در محله سنگ سیاه شهر شیراز

آزمون t یک نمونه ای				
ابعاد سه گانه منظر شهری	تعداد	میانگین	انحراف استاندارد	خطای استاندارد میانگین
زیباشناختی	۳۶۰	۲/۱۴	۰/۳۶۲	۰/۰۱۹
حس مکان	۳۶۰	۲/۳۲	۰/۶۹۵	۰/۰۳۶
کارکردی	۳۶۰	۱/۹۸	۰/۴۶۲	۰/۰۲۴

منبع: یافته های پژوهش، ۱۴۰۲

نتیجه گیری:

کیفیت منظر شهری تحت تأثیر عوامل مختلفی است. معماری و طراحی شهری شامل الگوهای ساختمانی، طرح‌های خیابانی، فضاهای عمومی و سبز، و توزیع و استفاده از فضاهای مختلف است که به زیبایی و کیفیت منظر شهری افزوده می‌شود. موجودیت فضاهای سبز می‌تواند به زیبایی و صفا و سادگی منظر شهری افزوده و محیط زندگی سالم و پایدار را تضمین کند. تأثیرات ترافیک و حمل و نقل عمومی بر کیفیت منظر شهری از طریق تسهیل دسترسی به اماکن عمومی، کاهش ترافیک و آلودگی صوتی و هوا، و تسهیل ارتباطات می‌باشد. نظم و نظارت بر فضاهای شهری از طریق تعمیر و نگهداری مداوم، کنترل کیفیت ساخت و ساز، و حفظ نظم و امنیت اجتماعی می‌تواند به بهبود کیفیت منظر شهری کمک کند. وجود فضاهایی برای فعالیت‌های اجتماعی و فرهنگی می‌تواند به ارتقاء روحیه جامعه و تأثیر مثبت بر کیفیت زندگی شهروندان منجر شود. در نهایت، توسعه پایدار با توجه به ارتباط تعادلی بین ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، و محیط زیستی می‌تواند به حفظ و ارتقاء کیفیت منظر شهری کمک کند. همه این ابعاد با هم تعامل دارند و می‌توانند به کیفیت منظر شهری کمک کنند یا آن را بهبود بخشند. این ابعاد نیازمند توجه و همکاری میان مختلف ارگان‌ها و افراد مسئول در مدیریت شهری و توسعه شهری هستند.

منظر شهری، به عنوان یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار بر کیفیت زندگی شهروندان مطرح است که کیفیت آن به عوامل طبیعی و انسانی به ویژه عملکرد مدیران و سیاستگذاران شهری بستگی دارد. دستیابی به یک منظر شهری استاندارد و مطابق با فرهنگ ساکنین، ضمن تشویق شهروندان به مشارکت با مدیران شهری در طرح‌های بهبود منظر شهری، سبب استفاده بیشتر شهروندان از فضای شهری به ویژه فضاهایی مانند پیاده راه‌ها خواهد شد. منظر شهری دارای سه بُعد زیباشناختی، حس مکان و کارکردی است که این سه بُعد مکمل یکدیگر بوده و در برنامه‌ریزی‌ها و سیاستگذاری‌های شهری باید در کنار همدیگر دیده شوند تا منظر شهری به حداکثر کیفیت خود دست یابد.

مدیریت منظر شهری، در ابتدا نیازمند شناسایی انتظارات شهروندان از منظر شهری در ابعاد مختلف زیباشناختی، حس مکان و کارکردی است که مستقیماً با فرهنگ شهروندان در ارتباط است و بدون در نظر گرفتن انتظارات شهروندان هر گونه دخالت در منظر شهری با شکست روبرو خواهد شد. هدف پژوهش حاضر ارزیابی منظر در بافت تاریخی محله سنگ‌سیاه شهر شیراز بوده است. نتایج حاصله بیانگر آن است که منظر شهری محله سنگ‌سیاه در ابعاد سه‌گانه (زیباشناختی، حس مکان و کارکردی) از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست. اما با توجه به اینکه بافت‌های تاریخی، حساسترین نقاط شهری محسوب می‌شوند هر گونه مداخله‌ای در منظر این بافت‌ها باید با مشارکت حداکثری ساکنین باشد و هر گونه آسیبی به بافت ارزشمند تاریخی این محله، جلوگیری شود.

نتایج پژوهش بیانگر آن است که توجه به کیفیت منظر در بافت‌های تاریخی اهمیت بسیار زیادی دارد از جمله: حفظ و حراست از میراث فرهنگی: بافت‌های تاریخی شهرها حاوی میراث فرهنگی، تاریخی، و معماری ارزشمندی هستند که نمایانگر هویت و ارزش فرهنگی جامعه می‌باشند. توجه به کیفیت منظر در این بافت‌ها به معنای حفظ، حراست، و ارتقاء میراث فرهنگی و تاریخی آنها است. ارتقاء جذابیت و جذابیت گردشگری: بافت‌های تاریخی شهرها معمولاً دارای زیبایی‌ها و جاذبه‌های فراوانی هستند که می‌تواند به جذب گردشگران و توسعه صنعت گردشگری در آن منطقه کمک کند. ارتقاء کیفیت منظر در این بافت‌ها می‌تواند به ارتقاء جذابیت گردشگری و اقتصادی منطقه کمک کند. ایجاد هویت و شناخت اجتماعی: بافت‌های تاریخی شهرها به عنوان نقاط مرجعی برای شناخت و شناسایی جامعه می‌باشند. کیفیت منظر در این بافت‌ها به ایجاد هویت و شناخت اجتماعی، و ارتباط عمیق‌تر بین ساکنان و مکان کمک می‌کند. توسعه پایدار: توجه به کیفیت منظر در بافت‌های تاریخی می‌تواند به توسعه پایدار و هماهنگی با محیط زیست کمک کند. استفاده هوشمندانه از منابع و ارتقاء کیفیت محیطی در این بافت‌ها، از اهمیت بسزایی برخوردار است و ایجاد فضایی مطلوب برای زندگی: کیفیت منظر در بافت‌های تاریخی می‌تواند به ایجاد فضایی مطلوب و پذیرای زندگی برای ساکنین کمک کند. فضاهای با کیفیت منظر می‌توانند بهبود کیفیت زندگی ساکنین، ارتقاء رفاه و سلامت، و افزایش رضایتمندی از محیط زندگی را فراهم کنند. نتایج پژوهش حاضر از لحاظ میزان نارضایتی شهروندان از کیفیت منظر در بافت تاریخی با پژوهش‌های کاغذی و همکاران (۱۳۹۹) در یک راستا بوده است و در هر دو مطالعه کیفیت‌های بصری نقش غیرقابل انکاری در ارتقای پیاده‌مداری در فضاهای عمومی دارد. همچنین با پژوهش مجیدی و همکاران (۱۴۰۰) در یک راستا می‌باشد. در هر دو پژوهش، در تعریف منظر ادراک مخاطب مهمترین و اساسی‌ترین رکن است، بنابراین تعریف منظر تعریفی اساساً از پایین به بالا و از نگاه مخاطب است. همین دیدگاه، اصلی‌ترین ظرفیت منظر در تحقق مشارکت را تبیین می‌کند، زیرا تعریف مشارکت نیز از دیدگاهی مردم محور نشأت می‌گیرد. با توجه به اینکه میزان نامطلوبی منظر شهری محله سنگ‌سیاه شیراز به یک اندازه نبوده و بیشترین نارضایتی از ابتدا از بُعد کارکردی و سپس به ترتیب از ابعاد زیباشناختی و حس مکان بوده است، در برنامه‌ریزی‌های بهبود کیفیت منظر شهری، ضمن توجه به هر سه بُعد منظر شهری، باید به بُعد کارکردی که در شرایط بحرانی‌تری نسبت به دو بُعد زیباشناختی و حس مکان

قرار دارد، توجه ویژه‌تری نمود. با توجه به نتایج به‌دست آمده، جهت بهبود وضعیت منظر شهری در بافت تاریخی محله سنگ‌سیاه شیراز، پیشنهادات ذیل ارائه می‌گردد:

- با توجه به حساسیت بافت تاریخی محله سنگ‌سیاه شیراز، جهت بهبود وضعیت فضای سبز محله، از روش‌های نوین بام‌سبز و دیوار سبز با مشارکت حداکثری ساکنین بهره‌گیری شود.
- عبور و مرور وسایل نقلیه موتوری در بافت تاریخی محله، به ویژه نقاط با ارزش تاریخی بالا، حتی‌المکان محدود گردد.
- از هرگونه ساخت و ساز در محله که باعث تغییر در ریتم و هویت محله می‌شود، جلوگیری شود.
- ارتقای سرمایه اجتماعی شهروندان ساکن در بافت تاریخی محله سنگ‌سیاه، از طریق آموزش‌های حضوری و مجازی
- استفاده از سیاست‌های تشویقی برای جلب مشارکت حداکثری شهروندان ساکن در بافت محله سنگ‌سیاه در پروژه‌های شهری.

ملاحظات اخلاقی:

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: در مطالعه حاضر فرم‌های رضایت نامه آگاهانه توسط تمامی آزمودنی‌ها تکمیل شد.

حامی مالی: هزینه‌های مطالعه حاضر توسط نویسندگان مقاله تامین شد.

تعارض منافع: بنابر اظهار نویسندگان مقاله حاضر فاقد هرگونه تعارض منافع بوده است.

References:

۱. Aliakbari, E., & Komasi, H. (۲۰۱۸). Assessing the Indices of City Development Strategies (CDS) in Kermanshah Metropolitan Area. *Geography and Urban Space Development*, ۵(۱), ۱۹۳-۲۱۰. doi: ۱۰.۲۲۰۶۷/gusd.v۵i۱.۵۴۶۵۷ [In Persian]
۲. Alimardani, M., Vaezi, M. (۲۰۱۹). Surveying the Level of Quality and Identity of Islaamshar Urban Sight from the Citizens' Viewpoint. *Journal of Environmental Science and Technology*, ۲۱(۱), ۱۸۳-۲۰۰. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/jest.۲۰۱۸.۱۳۷۸۲. [In Persian]
۳. Asadi, Hamid, Abedini, Hamed. (۲۰۲۳). Examining the Impact of Multi-functional Architectural Strategies on Assigning New Uses to Industrial Architectural Heritage in Tehran. *Urban Environment Planning and Development*, ۱۱(۳), ۱۰۵-۱۲۴. ۱۰.۳۰۴۹۵/juepd.۲۰۲۳.۱۹۸۳۳۶۱.۱۱۷۳ [In Persian]
۴. Barati, N., Zareie, F., Ahani, S. (۲۰۱۳). Industrial Assessment of priorities for sustainable urban landscape on the river sustainable with AIDA model (Case study: Gheslagh Sanandaj river). *Journal of Sustainable Architecture and Urban Design*, ۱(۱), ۱۳-۲۲. [In Persian]
۵. Briard, J., Ayrault, S., Baron, S., Bordier, L., Roy-Barman, M., Syvilay, D., Azéma, A., & L'Héritier, M. (۲۰۲۳). Historical monuments and lead pollution: Lessons from the case of Notre-Dame de Paris and Sainte-Chapelle. In *Journal of Cultural Heritage*. Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.culher.۲۰۲۳.۰۴.۰۱۰>
۶. Bulduk, B. (۲۰۱۲). An Analysis of the Use of Urban Furniture in City Advertising in Terms of Aesthetic/Visual Appreciation Training: City Design. In *Procedia - Social and Behavioral Sciences* (Vol. ۴۶, pp. ۳۲۷۹-۳۲۸۳). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.۲۰۱۲.۰۶.۰۵۱>
۷. De Vries, S., Verheij, R.A., Groenewegen, P.P., Spreeuwenberg, P., ۲۰۰۳. Natural environments - healthy environments? An exploratory analysis of the relationship between greenspace and health. *Environ. Plann.* ۳۵, ۱۷۱۷e۱۷۳۱.
۸. Deng, L., Zhang, Q., Cheng, Y., Cao, Q., Wang, Zh., Wu, Q., Qiao, J. (۲۰۲۲). Underlying the influencing factors behind the heterogeneous change of urban landscape patterns since ۱۹۹۰: A multiple dimension analysis, *Ecological Indicators*, Volume ۱۴۰, July ۲۰۲۲, ۱۰۸۹۶۷.
۹. Eshrati, P., & Doulabi, P. (۲۰۲۱). Analysis of the Historic Urban Landscape of Isfahan Based on the Cultural and Natural Foundations from the Beginning to the End of the Safavid Era. *Armanshahr Architecture & Urban Development*, ۱۳(۳۳), ۱۵۳-۱۶۶. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/aaud.۲۰۱۹.۱۶۳۹۸۷.۱۷۶۱. [In Persian]
۱۰. Esmaeeldokht, M., Mansouri, S., & Sheibani, M. (۲۰۲۱). A Comparative Study of Citizens' Interpretations of the City (Urban Landscape) and Urban Development Plans A Transition from a Traditional landscape to a Modern one in Shiraz. *The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar*, ۱۸(۹۶), ۴۵-۵۸. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/bagh.۲۰۲۰.۲۳۸۲۲۲.۴۵۹۷. [In Persian]

۱۱. Fan, X., Nazir, M.S., Aziz, H.A., (۲۰۲۱). Changes in county-scale landscape patterns in northern Fujian Province. E3S Web of Conferences ۲۵۷, ۰۳۰۰۵. Faraji, S., Hami, A., Emami, F. (۲۰۲۲). Evaluation of Quality Indicators of Urban Public Landscape. , ۱۴(۵۵), ۶۱-۸۰. [In Persian] Farmahini Farahani, B., & Sarrafi, M. (۲۰۲۱). An Analysis of Urban Space from the Mindscape of Social Stratuses of New Middle Class (Case Study: Enqelab Square in Tehran during the Second Pahlavi Era). The Monthly Scientific Journal of Bagh-e Nazar, ۱۸(۱۰۱), ۸۳-۹۶. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/bagh.۲۰۲۱.۲۶۴۵۳۴.۴۷۴۶. [In Persian] Ghasemisani, m; Ghasemi, I; Heidari, h. (۲۰۲۱). Develop a conceptual framework for neighborhood-based participatory planning in Iranian cities Case study: Sirus, Javadiyeh and Haftechenar neighborhoods of Tehran .Iranian Islamic city studies, ۴۱, ۴۱-۵۴. [In Persian]
۱۲. Gudarzi, H (۲۰۱۹). Identifying the correlation of the components affecting the urban landscape, with the aim of improving the environmental quality of the neighborhood of Gohardasht Karaj, Shabak, Volume ۶, Number ۴, pp. ۱۸۵-۱۹۶. [In Persian]
۱۳. Han, D., An, H., Cai, H., Wang, F., Xu, X., Qiao, Z., Jia, K., Sun, Z., & An, Y. (۲۰۲۳). How do 2D/3D urban landscapes impact diurnal land surface temperature: Insights from block scale and machine learning algorithms. In Sustainable Cities and Society (Vol. ۹۹, p. ۱۰۴۹۳۳). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2023.104933>
۱۴. Haunert, J.-H. (۲۰۱۲). A symmetry detector for map generalization and urban-space analysis. In ISPRS Journal of Photogrammetry and Remote Sensing (Vol. ۷۴, pp. ۶۶-۷۷). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.isprsjprs.2012.08.004>
۱۵. Jafarpour. N S, Esfanjary K E, Tabibian M.(۲۰۲۰) Historic Urban Landscape Approach: A New Tool for Urban Heritage Management. CIAUJ.; ۵ (۱): ۱۸۳-۱۹۹. [In Persian]
۱۶. URL: <http://ciauj-tabriziau.ir/article-۱-۲۴۰-fa.html>.
۱۷. Jamini, D; Komasi, H. (۲۰۱۶): Spatial Analysis of Crime Indicators in Iran with Emphasis on Yazd Province, First National Conference on Economic, Social and Cultural Development in Yazd province and Its Perspective On horizon ۱۴۰۴, Organizer: Yazd University, Summer ۲۰۱۶ [In Persian]
۱۸. Jim, C. Y., & Chen, W. Y. (۲۰۰۹). Diversity and distribution of landscape trees in the compact Asian city of Taipei. In Applied Geography (Vol. ۲۹, Issue ۴, pp. ۵۷۷-۵۸۷). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2009.01.002>
۱۹. Jin, X; Wang, J (۲۰۲۱). Assessing Linear Urban Landscape from dynamic visual perception based on urban morphology, Frontiers of Architectural Research, Volume ۱۰, Issue ۱, March ۲۰۲۱, Pages ۲۰۲-۲۱۹.
۲۰. Kaghazadlou, Z., Iadani Mohadmi, A., Akbari, S. (۲۰۲۰). Evaluating the Impacts of Urban Landscape Quality on Pedestrian Promotion in Urban Public Spaces (Case Study of Ramian City, Golestan Province). , ۱۱(۴۰), ۹۱-۱۰۶. [In Persian]
۲۱. Komasi, H., Zolfani, S. H., & Nemati, A. (۲۰۲۳). Evaluation of the social-cultural competitiveness of cities based on sustainable development approach. Decision Making: Applications in Management and Engineering. <https://doi.org/10.31181/dmame.6012023k>.
۲۲. Komasi, H; Hashemkhani Zolfani, S; Prentkovskis, O; Skačkauskas, P; (۲۰۲۲). "Urban Competitiveness: Identification and Analysis of Sustainable Key Drivers (A Case Study in Iran)" Sustainability ۱۴, no. ۱۳: ۷۸۴۴. <https://doi.org/10.3390/su14137844>
۲۳. Li, C., Li, J., Wu, J., (۲۰۱۸). What drives urban growth in China? A multi-scale comparative analysis. Appl. Geogr. ۹۸, ۴۳-۵۱. <https://doi.org/10.1016/j.apgeog.2018.07.002>.
۲۴. Lin, Z., Jiao, W., Liu, H., Long, T., Liu, Y., Wei, S., He, G., Portnov, B. A., Trop, T., Liu, M., Li, X., & Wen, C. (۲۰۲۳). Modelling the Public Perception of Urban Public Space Lighting Based on SDGSAT-۱ Glimmer Imagery: A Case Study in Beijing, China. In Sustainable Cities and Society (Vol. ۸۸, p. ۱۰۴۲۷۲). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.scs.2022.104272>
۲۵. Lu, Y; Xu, S; Liu, S; Wu, J (۲۰۲۲). An approach to urban landscape character assessment: Linking urban big data and machine learning, Sustainable Cities and Society, Volume ۸۳, August ۲۰۲۲, ۱۰۳۹۸۳.

۲۶. Majidi, M., Mansouri, S., Saber Nejad, J., & Barati, N. (۲۰۲۱). Landscape Capacities in Realizing the Concept of Participation in Urban Projects. *MANZAR, the Scientific Journal of landscape*, ۱۳(۵۴), ۱۸-۲۷. doi: ۱۰.۲۲۰۳۴/manzar.۲۰۲۰.۲۴۲۱۹۶.۲۰۷۷. [In Persian]
۲۷. Masnavi, M R, Motedayen, H, Saboonchi, Parichehr, & Hemmati, M. (۲۰۲۲). Analyses of Landscape Concept and Landscape Approach from Theoretical to Operational Levels: A Review of Literature. *MANZAR*, ۱۳(۵۷), ۲۲-۳۷. SID. <https://sid.ir/paper/۹۶۶۵۱۰/en>[In Persian]
۲۸. Meerow, S., Newell, J.P., ۲۰۱۷. Spatial planning for multifunctional green infrastructure: growing resilience in Detroit. *Landsc. Urban Plann.* ۱۵۹, ۶۲e۷۵.
۲۹. Megahed, Y., Cabral, P., Silva, J., Caetano, M., (۲۰۱۵). Land cover mapping analysis and urban growth modelling using remote sensing techniques in Greater Cairo Region—Egypt. *ISPRS Int. J. Geo-Inf.* ۴ (۳), ۱۷۵۰-۱۷۶۹. <https://doi.org/۱۰.۳۳۹۰/ijgi۴۰۳۱۷۵۰>.
۳۰. Mohammadi, M., & Rezazadeh, R. (۲۰۲۰). An investigation to the meaning changes of urbanscape through semiotics approach (Case Study: Major Urbanscape of Karaj). *Sustainable Development & Geographic Environment*, ۲(۲), ۱۴-۳۲. doi: ۱۰.۵۲۵۴۷/sdge.۲,۲,۱۴ [In Persian]
۳۱. Ortiz, P., Antunez, V., Martín, J. M., Ortiz, R., Vázquez, M. A., & Galán, E. (۲۰۱۴). Approach to environmental risk analysis for the main monuments in a historical city. In *Journal of Cultural Heritage* (Vol. ۱۵, Issue ۴, pp. ۴۳۲-۴۴۰). Elsevier BV. <https://doi.org/۱۰.۱۰۱۶/j.culher.۲۰۱۳.۰۷.۰۰۹>
۳۲. Qadri, Saeideh, Zarrabadi, Zahra Sadat Saeideh, Rafieian, Mojtaba. (۲۰۲۴). An Interpretation of Heritage Tourism in the Historical Fabric Regeneration Model Using Grounded Theory (Case Study: Shiraz). *Urban Environment Planning and Development*, ۱۲(۳), ۱۹-۳۴. <https://sanad.iau.ir/Journal/juep/Article/۹۱۰۱۱۷> [In Persian]
۳۳. Qi, Z., Duan, J., Su, H., Fan, Z., & Lan, W. (۲۰۲۳). Using crowdsourcing images to assess visual quality of urban landscapes: A case study of Xiamen Island. In *Ecological Indicators* (Vol. ۱۵۴, p. ۱۱۰۷۹۳). Elsevier BV. <https://doi.org/۱۰.۱۰۱۶/j.ecolind.۲۰۲۳.۱۱۰۷۹۳>
۳۴. Rastegar Zhaleh, S., Pedram, B., & Kiani, M. (۲۰۲۰). Conservation-Based Development Approach in Identifying Urban Landscape of Zahedan City during Pahlavi Period Using Layered Semiotics. *Journal of Iranian Architecture & Urbanism(JIAU)*, ۱۱(۱), ۷۳-۹۴. doi: ۱۰.۳۰۴۷۵/isa.۲۰۲۰.۱۵۵۹۵۶.۱۱۲۱. [In Persian]
۳۵. Rhoads, D., Solé-Ribalta, A., & Borge-Holthoefer, J. (۲۰۲۳). The inclusive ۱۵-minute city: Walkability analysis with sidewalk networks. In *Computers, Environment and Urban Systems* (Vol. ۱۰۰, p. ۱۰۱۹۳۶). Elsevier BV. <https://doi.org/۱۰.۱۰۱۶/j.compenvurbsys.۲۰۲۲.۱۰۱۹۳۶>
۳۶. Senevirathne, D. M., Jayasooriya, V. M., Dassanayake, S. M., & Muthukumaran, S. (۲۰۲۱). Effects of pavement texture and colour on Urban Heat Islands: An experimental study in tropical climate. In *Urban Climate* (Vol. ۴۰, p. ۱۰۱۰۲۴). Elsevier BV. <https://doi.org/۱۰.۱۰۱۶/j.uclim.۲۰۲۱.۱۰۱۰۲۴>
۳۷. Tadayon B, Abouei R, Ghaleh noe M. Evaluation of Color Order of Historical Fabrics Landscape with the Aesthetic Perception of Urban Scape Approach; Case Study: Hassanabad Neighborhood of Esfahan. *mmi*. ۲۰۱۹; ۹ (۱۹):۷۹-۱۰۰. [In Persian]
۳۸. Taylor, Ken (۲۰۱۸). Connecting Concepts of Cultural Landscape and Historic Urban Landscape: The Politics of Similarity. *Built Heritage* ۲, ۵۳-۶۷. <https://doi.org.ezproxy۳.ucn.cl/۱۰.۱۱۸۶/BF۰۳۵۴۵۷۱۰>.
۳۹. Teymoorian, K., mir, S. (۲۰۲۰). Assessing the Visual-Spatial Quality of the Urban Landscape over Time (Case Study: Region ۸, District ۱ of Tehran). *Urban Management Studies*, ۱۲(۴۳), ۱۵-۲۶. [In Persian]
۴۰. Vahidzadegan, F; Zangiabadi, A (۲۰۱۹). Measuring the level of visual recognition of tourists from an urban perspective in order to explain the tourism destination brand (case study: Isfahan metropolis), *Environmental Science*, Volume ۴۶, Number ۳, pp. ۴۵۵-۴۷۲. [In Persian]
۴۱. Van den Berg, A.E., Jorgensen, A., Wilson, E.R., ۲۰۱۴. Evaluating restoration in urban green spaces: does setting type make a difference? *Landsc. Urban Plann.* ۱۲۷, ۱۷۳e۱۸۱.
۴۲. Waldheim, C., ۲۰۱۹. *Landscape as Urbanism*, Landscape as Urbanism. Princeton University Press, Princeton.

۴۳. Wu, J., ۲۰۱۴. Urban ecology and sustainability: the state-of-the-science and future directions. *Landsc. Urban Plann.* ۱۲۵, ۲۰۹e۲۲۱.
۴۴. Yang, H., Xu, W., Yu, J., Xie, X., Xie, Z., Lei, X., Wu, Z., & Ding, Z. (۲۰۲۳). Exploring the impact of changing landscape patterns on ecological quality in different cities: A comparative study among three megacities in eastern and western China. In *Ecological Informatics* (Vol. ۷۷, p. ۱۰۲۲۵۵). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.ecoinf.2023.102255>
۴۵. Yang, H; Leng, Q; Xiao, Y; Chen, W. (۲۰۲۲). Investigating the impact of urban landscape composition and configuration on PM_{۲.۵} concentration under the LCZ scheme: A case study in Nanchang, China, *Sustainable Cities and Society*, Volume ۸۴, September ۲۰۲۲, ۱۰۴۰۰۶.
۴۶. Zekavat, S; Rezaei, M.R; Payam, H. (۲۰۲۰). Improving the Vitality in Urban Spaces with an Emphasis on Organizing Urban Landscape Approach (A Case Study of Yasuj), *Amayesh Journal*, Volume: ۱۳ Issue: ۵۰, P ۱۹۷ – ۲۱۵. [In Persian]
۴۷. Zhang, S., Lin, J., Feng, Z., Wu, Y., Zhao, Q., Liu, S., Ren, Y., & Li, H. (۲۰۲۳). Construction of cultural heritage evaluation system and personalized cultural tourism path decision model: An international historical and cultural city. In *Journal of Urban Management* (Vol. ۱۲, Issue ۲, pp. ۹۶–۱۱۱). Elsevier BV. <https://doi.org/10.1016/j.jum.2022.10001>